

Prenova študijskega programa fizioterapije na Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani

Reorganisation of the physiotherapy study programme at Faculty of health sciences at University of Ljubljana

Sonja Hlebš¹, Urška Puh¹

IZVLEČEK

Zdravstvena fakulteta Univerze v Ljubljani je v študijskem letu 2009/2010 začela izvajati prenovljeni program študija fizioterapije. To je visokošolski strokovni študijski program, ki je pripravljen skladno z zahtevami bolonjskega procesa, s katerim se želijo doseči sprotost študija, integracija predmetov, poenotenje izvajanje študijskega procesa, izbirnost študijskih vsebin, dejavna vloga študenta in uvedba sodobnejših oblik poučevanja. Predstavljen je proces uvajanja programa, glavne značilnosti in prve izkušnje z izvajanjem novega programa. Prve izkušnje kažejo, da so bile spremembe uspešne, pri čemer se je treba zavedati, da je prenova študijskega programa dolgotrajen proces.

Ključne besede: študijski program prve stopnje fizioterapija, visokošolsko izobraževanje v fizioterapiji, bolonjski proces.

ABSTRACT

In the academic year 2009/2010 the Faculty of Health Sciences in Ljubljana launched a new curriculum in physiotherapy. The study programme is prepared along in line of the Bologna process. It aims include continuous learning, integration of subjects, unification of the teaching process, introduction of electives, active role of students and implementation of more contemporary teaching methods. The process of implementation, main characteristic of the curriculum and first experience are described. The first results show that changes were successful. Nevertheless, the authors point out that the curriculum reform is a long-term process.

Key words: 1st cycle degree Physiotherapy, Professional Higher Education Study of Physiotherapy, Bologna process.

¹ Univerza v Ljubljani, Zdravstvena fakulteta, Oddelek za fizioterapijo, Zdravstvena pot 5, 1000 Ljubljana, Slovenija

Korespondenca/Correspondence: viš. pred. Mag. Sonja Hlebš, viš. fiziot. in univ. dipl. org.; e-pošta: sonja.hlebs@zf.uni-lj.si

Prispelo: 23.04.2012

Sprejeto: 10.05.2012

UVOD

V 120 letih obstoja sodobne fizioterapije v svetu je stroka doživela nagel razvoj. V zadnjih treh desetletjih smo priča sistematičnemu utemeljevanju učinkov in mehanizmov delovanja fizioterapevtskih postopkov z znanstvenimi dokazi. Sledenje svetovnim standardom v slovenski fizioterapiji je nerazdružljivo povezano z razvojem visokošolskega študijskega programa fizioterapije na sedanji Zdravstveni fakulteti Univerze v Ljubljani.

Programi za pridobitev osnovne fizioterapevtske izobrazbe so dolžni opremiti diplomanta s potrebnim znanjem, spretnostmi in vedenjem za izvajanje z dokazi podprte prakse. Poleg usposobljenosti za samostojno, varno in odgovorno izvajanje učinkovite fizioterapevtske oskrbe je treba diplomante usposobiti tudi za uporabo ocenjevanja in načel raziskav pri vsakodnevem delu (1). Vedno znova prihaja do novih spoznanj na področju poučevanja in razvijajo se nove tehnologije, ki lahko bistveno spremenijo način poučevanja. Vse to sili izobraževalne inštitucije povsod po svetu, da posodablajo svoje programe in uvajajo spremembe. Uvajanje in zagotavljanje z dokazi podprte prakse, vključujoč razvoj izobraževalnih resursov in spodbujanje raziskovanja v fizioterapiji, spada med temeljne cilje Svetovnega združenja fizioterapevtov (angl. *World Confederation of Physiotherapists – WCPT*).

Začetek visokošolskega izobraževanja fizioterapevtov v Sloveniji sega v leto 1950. Ves čas se je študijski program kontinuirano razvijal. Od leta 1992 do 1995 je bil študij dveipolleten (pet semestrov), ko se je leta 1995/1996 s sodelovanjem strokovnjakov iz Nizozemske, Velike Britanije in Belgije v okviru združenega evropskega projekta TEMPUS preoblikoval v triletni študij (šest semestrov). Ob tej prenovi študija fizioterapije je Zdravstvena fakulteta uvedla nekaj pomembnih vsebinskih sprememb. Ponovno celovito prenovilo študija je formalno narekovala bolonjska deklaracija in z njo povezana zahteva po prenovi vseh študijskih programov na Univerzi v Ljubljani. Študijski program, oblikovan po načelih bolonjske prenove, je stekel v študijskem letu 2009/2010.

Formalne cilje novega programa je pred fakulteto postavil bolonjski proces, ki je zahteval, da nov študijski program zagotovi prehodnost (horizontalno, vertikalno, diagonalno) med posameznimi visokošolskimi inštitucijami in prehodnost med posameznimi državami. Študijski program naj bi bil oblikovan tako, da bi omogočil uporabo kreditnega sistema, ki za študenta predvideva 40-urni delovnik. Skladno s cilji bolonjske deklaracije je bila oblikovana nova struktura študija in uvedene so bile kreditne točke (vrednost, dodeljena posameznim učnim enotam, torej predmetom oziroma modulom), ki opisujejo zahtevane obveznosti oziroma obremenitve študentov za dokončanje študija na instituciji po evropskem prenosnem kreditnem sistemu (angl. *European credit transfer system – ECTS*).

Z vsebinskega stališča naj bi novi študijski program dosegal naslednje cilje:

- sprotnost študija,
- integracijo predmetov,
- poenotenje izvajanja študijskega procesa,
- izbirnost študijskih vsebin,
- dejavno vlogo študenta in
- uporabo sodobnejših oblik poučevanja.

Za izdelavo študijskega programa je bila na Zdravstveni fakulteti že leta 2004 imenovana posebna komisija. Ta se je več let srečevala na rednih delovnih sestankih in usklajevala preново študijskih programov z zahtevami bolonjske deklaracije. Izdelava programa se je končala s sprejetjem na senatu Zdravstvene fakultete in na Svetu za visoko šolstvo januarja 2008.

Leta 2008 prenovljeni dodiplomski študijski program fizioterapija na Univerzi v Ljubljani je oblikovan tako, da sledi razvoju sodobne fizioterapevtske prakse v svetu ter prispeva k razvoju in kakovosti slovenskega zdravstvenega sistema. Zasnovan je interdisciplinarno, ker se poleg znanja s področja delovanja človekovih zdravih in okvarjenih organskih sistemov ter fizioterapevtskih postopkov v fizioterapiji vse bolj uveljavlja znanje s področja celostne obravnave posameznika kot psihosocialnega bitja, kar ustreza najširšemu obsegu del in nalog v fizioterapevtski praksi. Študijski program uvaja sodobne izobraževalne metode ter zagotavlja primerljivost formalne in vsebinske strukturiranosti, možnosti

dostopa in vpisnih pogojev, trajanja, napredovanja in dokončanja študija ter pridobljenih naslovov s programi drugih držav EU.

Da bi zagotovili visokokakovostne in primerljive standarde usposobljenosti in znanja med članicami Evropske mreže visokošolskih fizioterapevtskih institucij (angl. *European Network of Physiotherapy in Higher Education*), katere član je Oddelek za fizioterapijo na Univerzi v Ljubljani, smo pri pripravi programa in kompetenc upoštevali priporočila mreže (2). V študijskem programu so upoštewane še smernice dokumentov Evropske regije WCPT (ER-WCPT) za zagotavljanje kakovosti fizioterapevtske prakse in izobraževanja, ki opredeljujejo standarde izobraževanja in usposobljenosti fizioterapevtov, čas teoretičnega in praktičnega usposabljanja v delovnem okolju (3), standarde zagotavljanja in evalvacije fizioterapevtske prakse (4) in priporočila Evropske komisije za promocijo in izboljšanje javnega zdravja v EU (5). Upoštewane so bile tudi slovenske Nacionalne usmeritve za razvoj kakovosti v zdravstvu (6), v katerih je navedeno, da je za nenehno zagotavljanje in izboljševanje zdravstvene oskrbe treba dajati bolnikom zdravstveno oskrbo, ki mora temeljiti na z dokazi podprti praksi.

Kratka predstavitev programa

Če izhajamo iz evropskih dokumentov in priporočil (2, 3, 5, 7) ter koncepta z dokazi podprte prakse, so temeljni cilji in kompetence diplomantov dodiplomskega študijskega programa fizioterapija Univerze v Ljubljani (8) naslednji:

- razumevanje delovanja človekovih psihofizičnih sposobnosti v vseh obdobjih življenja, tako zdravih kot tudi ljudi z ogroženo, omejeno ali okvarjeno funkcijsko sposobnostjo zaradi bolezni ali poškodb, v zvezi z mišično-kostnim, živčnim, dihalnim, srčno-žilnim in sistemom presnove;
- samostojno opravljanje dela in uresničevanje nalog s področja načrtovanja, organiziranja, vodenja, izvajanja, nadziranja, vrednotenja in ocenjevanja fizioterapevtskega procesa na vseh ravneh zdravstvenega varstva;
- sposobnost povezovanja na dokazih temelječe teorije in prakse ter sposobnost njene vgraditve v vsakodnevno delo;
- razumevanje glavnih raziskovalnih metod in postopkov s področja fizioterapije za vključevanje v znanstvenoraziskovalno delo;
- sposobnost poročanja o novih dognanjih stroke na strokovnih srečanjih, v publikacijah in sredstvih javnega obveščanja;
- sposobnost iskanja novih informacij v literaturi s področja fizioterapije in drugih ved (medicinskih, organizacijskih, informatike in družboslovja) ter sposobnost njihovega umeščanja in interpretacije v kontekst fizioterapevtske obravnave;
- poznavanje in uporaba sodobnih orodij, veščin in spretnosti, predvsem informacijsko-komunikacijskih tehnologij pri strokovnem delu;
- ozaveščenost o učenju ter strokovnem in osebnotnem razvoju kot vseživljenjskem procesu ter sposobnost samostojnega učenja na svojem strokovnem področju, odgovornost za svoje učenje in zavedanje pomena vseživljenjskega učenja;
- nadaljnje izobraževanje na podiplomskih stopnjah (magistrski in doktorski študij).

Predmeti so razdeljeni na tri stebre:

- obvezni splošni predmeti (10 %),
- obvezni strokovni predmeti (73 %)
- izbirni strokovni predmeti (8 %),
- izbirni splošni predmeti (9 %).

Uvedba izbirnih študijskih vsebin je novost v programu. Izbirni strokovni predmeti pomenijo poglobitev znanja na posameznem strokovnem področju (na primer ergonomija, vadba za izboljšanje mišične zmogljivosti, fizioterapija pri motnjah funkcije mišic medeničnega dna, izbrane metode in tehnike nevrofizioterapije, manualne terapije, kinezioterapije). Izbirne splošne predmete lahko študent izbira samostojno na katerem koli akreditiranem študijskem programu prve stopnje na Univerzi v Ljubljani.

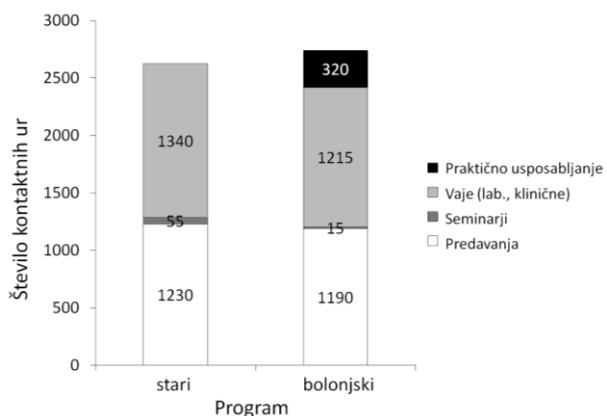
Program fizioterapije obsega 180 ECTS točk, ki so enakomerno razporejene skozi tri leta. Razmerje med posameznimi oblikami poučevanja prikazuje tabela 1. Prvostopenjski študijski program tako obsega 53,1 % kontaktnih ur (n = 2785, vključno z diplomskim delom) in 46,9 % ur (n = 2455) samostojnega dela študenta.

Tabela 1: Primerjava posameznih oblik poučevanja po letnikih študija fizioterapije na Univerzi v Ljubljani (8)

	Kontaktne ure					Σ	SDŠ	SOŠ	ECTS
	P	S	LV	KV	PU/DO				
1. letnik	585	65	230	20	0	905	895	1800	60
2. letnik	335	0	350	95	160	940	780	1720	60
3. letnik	280	15	185	255	205	940	780	1720	60
Σ	1200	80	765	370	365	2785	2455	5240	180

P, predavanja; S, seminarji; LV, laboratorijske vaje; KV, klinične vaje; PU/DO, praktično usposabljanje in druge oblike; SDŠ, samostojno delo študenta; SOŠ, skupna obremenitev študenta; ECTS, kreditne točke.

Največja novost v izvedbi programa je praktično usposabljanje, ki se izvaja v drugem in tretjem letniku. Vsebina praktičnega usposabljanja sta integracija znanj, pridobljenih med študijem v prakso, in pridobivanje praktičnih izkušenj, ki so bistvenega pomena za zaposljivost diplomantov. Poteka pod stalnim nadzorom mentorjev v učnih zavodih, ki jih opredeljuje Pravilnik o pogojih, ki jih mora izpolnjevati zavod za izvajanje praktičnega usposabljanja (9). Razlika v posameznih oblikah poučevanja med starim in novim študijskim programom je prikazana na sliki 1.

Slika 1: Primerjava posameznih oblik poučevanja med starim in novim – bolonjskim študijskim programom fizioterapije na Univerzi v Ljubljani

Ocenjevanje pri posameznem predmetu z vsebinskimi sklopi je odvisno od ciljev in izvedbe predmeta, pri čemer se upoštevajo načela sprotnega preverjanja in ocenjevanja znanja. Znanje študentov se preverja in ocenjuje po

posameznih predmetih, tako da se učni proces pri vsakem predmetu konča s preverjanjem teoretičnega in/ali praktičnega znanja ter pridobljenih veščin. Oblike preverjanja znanja in veščin so ustni in pisni izpit, praktični in pisni kolokvij, seminarske naloge, poročila s kliničnih vaj in praktičnega usposabljanja ter drugo. Vse sestavine ocenjevanja znanja omogočajo učitelju učinkovito presojo pridobljenega znanja posameznega študenta. Za prehod v višji letnik mora študent zbrati od 54 od 60 ECTS točk. Vsi predmeti se ocenjujejo s številčno oceno.

RAZPRAVA

Vsaka prenova študijskega programa je za izobraževalno inštitucijo velik izziv. Uskladiti je bilo treba formalne zahteve bolonjskega procesa na Univerzi v Ljubljani, zahteve sodobnega poučevanja, želje študentov in možnosti fakultete glede prostorov in kadrov. Zato je uvajanje prenovljenega programa dolgotrajen proces, ki zahteva soglasje vseh ali čim večjega števila sodelujočih.

V obveznih vsebinah med novim in starim študijskim programom, razen racionalizacije nekaterih vsebinskih sklopov, ni bilo narejenih večjih sprememb. Že v začetku prenove je bilo namreč jasno, da bi uvajanje korenitih sprememb v pouk pomenilo preveliko tveganje za uspešnost programa. Nov program ohranja delitev na predklinični in klinični del, čeprav sta oba dela formalno bolj povezana, kot sta bila v prejšnjem programu. V prvem letniku prevladujejo splošne in predklinične vsebine, v nadaljevanju pa je poudarek programa na strokovnih kliničnih vsebinah. Predmeti so zasnovani tako, da študenti

nadgrajujejo in povezujejo (vertikalno in horizontalno) osnove biomedicinskih, družboslovnih ter fizioterapevtskih vsebin. Vertikalno se predmeti nadgrajujejo tako, da so vsebine 1. letnika osnova, ki se nadgradi z vsebinami 2. letnika in pozneje z vsebinami 3. letnika. Horizontalno se vsebine predmetov povezujejo tako, da zagotavljajo potrebne teoretične in strokovne osnove za sistematično ter učinkovito povezovanje pridobljenega znanja. S pomočjo izbirnih vsebin pa lahko študenti še poglobijo in utrdijo znanje v smeri, ki jim je najbližja.

Temeljni način, da bi dosegli sprotnost študija, je izpit v vsakem letniku pri vseh predmetih. Predmetov, ki bi se nadaljevali iz enega letnika v naslednjega, ni več. Zaradi tega smo nekatere predmete, ki so prvotno potekali v dveh letnikih, združili (ocenjevalne metode v fizioterapiji, manualna terapija, raziskovalna metodologija v fizioterapiji). Nekateri predmeti so bili na novo oblikovani po načelu združevanja vsebin okrog organskega sistema (funkcionalna anatomija in fiziologija gibalnega sistema) ali organizirani okoli zdravstvenega problema (fizioterapija pri internističnem bolniku in starejših, fizioterapija za zdravje žensk). Poenotenje pouka je zahtevalo tudi uvedbo enotnih obrazcev za poročila iz klinične prakse. Novi program vsebuje izbirne predmete, ki naj bi predstavljali vsaj 10 % študijskega programa (v našem programu 17 %). S formalnega stališča poskušamo doseči dejavnejšo vlogo študentov in zmanjševati pasivne oblike študija. Tako novi program predvideva bistveno bolj problemsko naravnani pouk in samostojni študij študenta. Pripravljamo tudi spletne knjižnice učnega gradiva.

Skladno z bolonjsko prenovo je struktura študija fizioterapije v Evropi tristopenjska. Prva stopnja študija traja tri ali štiri leta (od 180 do 240 ECTS točk). Drugostopenjski – magistrski programi so programi z ustreznih strokovnih področij in omogočajo možnost vpisa kandidatom tudi z drugih področij. Trajajo lahko eno ali dve leti (od 60 do 120 ECTS) in so načrtovani v povezavi s trajanjem na prvi stopnji (3 leta + 2 leti ali 4 leta + 1 leto). Tretjestopenjski študijski programi fizioterapije trajajo tri leta (180 ECTS točk) in imajo lahko le okvirno določeno

znanstvenoraziskovalno študijsko področje oziroma se lahko sestavijo individualno.

Z doseženimi akademskimi nazivi učiteljev Oddelka za fizioterapijo Zdravstvene fakultete Univerze v Ljubljani so bili doseženi formalni pogoji za akreditacijo bolonjskega magistrskega programa fizioterapije. To bo pripomoglo k hitrejši implementaciji znanstvenih spoznanj v preventivno in klinično fizioterapijo, spodbudilo vključevanje fizioterapevtov v klinično raziskovalno delo ter ponudilo dodatne možnosti za vseživljenjsko učenje v slovenski fizioterapevtski stroki.

SKLEP

Prve izkušnje s prenovljenim programom so opogumljajoče. Treba je poudariti, da je bila prenova študijskega programa dolgotrajen proces. Pravzaprav je prenova študija kontinuiran proces, ki temelji na izboljševanju kakovosti programa in usklajenosti z dokazi podprte prakse v fizioterapiji.

LITERATURA

1. Parker-Taillon D (2002). CPA initiatives put the spotlight on evidence-based practice in physiotherapy. *Physiotherapy Canada*; Winter: 12–15, 24.
2. Ven A, Vyt A (2007). The competence chart of the European Network of Physiotherapy in Higher Education. Antwerp – Apeldoorn: Garant Publishers.
3. European Region of the World Confederation for Physical Therapy (2003). European Physiotherapy Benchmark Statement. Extraordinary General Meeting 04 June 2003. Barcelona: European Region World Confederation for Physical Therapy. Dosegljivo na: www.physio-europe.org.
4. European Region of the World Confederation for Physical Therapy (2008). European Core Standards of Physiotherapy Practice. General Meeting 22–24 May 2008. Athens: European Region World Confederation for Physical Therapy. Dosegljivo na: www.physio-europe.org.
5. European Region of the World Confederation for Physical Therapy (2006, 2008). Revised health policy statement of the European Region of the WCPT. General Meeting 25-27 May 2006. Šibenik; revised at the General Meeting 22-24 May 2008. Athens: European Region World Confederation for Physical Therapy. Dosegljivo na: www.physio-europe.org.
6. MZ-RS – Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije (2006). Nacionalne usmeritve za razvoj kakovosti v zdravstvu. Andrej Robida, ur.

- Ljubljana: Ministrstvo za zdravje Republike Slovenije.
7. ER-WCPT – European Region of the World Confederation for Physical Therapy (2004). Education Policy Statement. General Meeting 13–15 May 2004. Limassol: European Region World Confederation for Physical Therapy. Dosegljivo na: www.physio-europe.org.
 8. VŠZ – Visoka šola za zdravstvo (2008). Visokošolski strokovni študijski program Fizioterapija. Ljubljana: Univerza v Ljubljani Visoka šola za zdravstvo. Dosegljivo na: www.zf.uni-lj.si.
 9. Pravilnik o pogojih, ki jih mora izpolnjevati zavod za izvajanje praktičnega pouka dijakov zdravstvenih šol in študentov visokošolskih zavodov za podelitev naziva učni zavod; Uradni list RS, št. 103-4489/2005.